

astronomové či ekonomové velice rádi docházeli na podobné besedy, protože tak prokazovali, že nejsou odborníky omezenými, nýbrž revolučními a s lidem sžilými.

Básníci znali proto velmi dobře otázky, které přicházely z publika, věděli velmi dobře, že se opakují s drtivou zákonitostí statistické pravděpodobnosti. Věděli, že se jich určitě někdo zeptá: Jak jste soudruhu, začínal psát? Věděli, že někdo jiný se zeptá: V kolika letech jste napsal svou první báseň? Věděli, že se někdo zeptá, kterého autora mají nejraději a musili počítat i s tím, že se najde někdo, kdo se bude chtít pochlubit marxistickou vzdělaností a položí jim otázku: Jak bys soudruhu definoval socialistický realismus? A věděli, že kromě otázek dostane se jim i nabádání, že by bylo zapotřebí psát více veršů 1) o profesi těch, s nimiž se koná beseda, 2) o mládeži, 3) o tom, jaký byl život zlý za kapitalismu, 4) o lásce.

Úvodní půl minuta mlčení nebyla tedy způsobena rozpaky; bylo to spíš lajdáctví, k němuž básníky svedla příliš profesionální rutina; anebo špatná seřazenost, protože v této sestavě básníci spolu nikdy nevystupovali a dávali tedy jeden druhému přednost k prvnímu výkopu. Nakonec se ujal slova šedesátiletý básník, mluvil vzletně a krásně a po deseti minutách improvizace vyzval protější řadu, aby se neostýchala klást jakékoli otázky. A tak mohli básníci konečně prokázat výmluvnost i dovednost improvizované souhry, která od této chvíle byla bez vady: uměli se všichni vystřídat, jeden druhého vtipně doplňovat, vážnou odpověď vystřídat hbitě anekdotou. Samozřejmě, že se ozvaly všechny základní otázky a že na ně zazněly v odpověď i všechny základní odpovědi; (koho by nezažalo vyprávění šedesátníka, který na otázku jak a kdy napsal svou první báseň, odpověděl, že nebyť kočky Mícy nebyl by nikdy básníkem, neboť svou první báseň napsal v pěti letech o ní; sám pak tu báseň zarecitoval a

protože protější řada nevěděla, má-li ji brát vážně či žertem, honem se začal sám smát, takže se pak všichni, básníci i tazatelé, dlouho vesele smáli).

A samozřejmě došlo i k nabádání. Byl to sám Jaromilův spolužák, kdo vstal a rozšafně se rozpovídal. Ano, básnický večer byl znamenitý a všechny básně byly prvotřídní. Ale zdalipak si někdo uvědomil, že básní tu bylo zarecitováno nejméně třiatřicet (počítáme-li, že každý básník recitoval asi tři básně), ale přitom tu nabyla recitována ani jedna báseň, která by se nějak, byť vzdáleně, týkala Sboru národní bezpečnosti? A můžeme snad tvrdit, že by Sbor národní bezpečnosti zaujímal v našem životě místo menší, než je jedna třiatřicetina?

Pak vstala padesátnice a řekla, že úplně souhlasí s tím, co řekl Jaromilův spolužák, že ona však má docela jinou otázku: Proč se dnes tak málo píše o lásce? V řadě tazatelů se ozval tutlaný smích a padesátnice pokračovala: Vždyť přece i v socialismu se lidé milují a rádi si přečtou něco o lásce.

Šedesátiletý básník povstal, zaklonil hlavu a řekl, že soudružka má naprostou pravdu. Proč by se člověk v socialismu styděl milovat? Je to snad něco špatného? On je starý muž a přece se nebojí přiznat, že když vidí ženy v lehkých letních šatech, pod nimiž je tak krásně vidět jejich mladá, půvabná těla, nedá mu to, aby se za nimi neohlížel. Řada jedenácti tazatelů se ozvala souhlasným smíchem hříšníků, takže básník, povzbuzen pokračoval: Co má nabídnout těm krásným mladým ženám? Má jim snad dát kladivo ozdobené asparágusem? A když je pozve do bytu, má snad do vázy zastrčit srp? Nikoli, musí jim nabídnout růže; milostná poezie se podobá růžím, jež nabízíme ženám.

Ano, ano, přisvědčovala básníkovi horlivě padesátnice, takže básník povzbuzen, vytáhl z náprsní kapsy papír a recitoval dlouhou milostnou báseň.

Ano, ano, to je nádherné, rozplývala se padesátnice, ale vzápětí na to povstal jeden z pořadatelů a řekl, že ty verše byly sice krásné, ale že přece jenom i na milostné poezii musí být patrno, že ji píše socialistický básník.

Ale v čem to může být patrno? ptala se padesátnice dosud opojena pateticky zakloněnou hlavou starého básníka a jeho básní.

Jaromil po celou dobu mlčel, ačkoli už promluvíli všichni, a přitom věděl, že promluvit musí; zdálo se mu, že nyní nřišla jeho chvíle; tuto otázku měl přece již dávno

lásce, soudruzi. Ta bude do konce věků pořád stejná." Pořadatel znovu pozvedl hlas: "To, ne, soudružno, to tedy ne!"

"Ne, to jsem říct opravdu nechtěl," řekl rychle básník: "ale rozdíl mezi milostnou poezií včerejška a dneška je v něčem jiném než ve velikosti citů."

"Tak v čem?" ptala se padesátnice.

"V tom že láska v minulých dobách, i ta největší, byla vždycky jakýmsi útěkem člověka od společenského života, který byl znechucující. Zato láska dnešního

člověka je svjata s našimi občanskými povinnostmi. s naší

protože věděl, že jeho jméno básníkům nic neřká, vypověděl jim ve stručnosti celý svůj životní příběh; je už v této vile zaměstnán téměř třicet let; byl tu ještě za továrníka Kočvary, který tu měl letní sídlo; byl tu i za války, když továrníka zavřeli a jeho vily používalo gestapo jako letoviska; po válce to zabrali národní socialisté a teď je tu policie. "Ale z toho všeho, co jsem viděl, mohu dosvědčit, že žádná vláda se nestará tolik o pracující lid jako tato komunistická." Ani dnes ovšem neshledává všechno v pořádku: "I za továrníka Kočvary, i za gestapa, i za národních socialistů byla zastávka autobusu vždycky naproti vile." Ano, to bylo velice výhodné a on sám udělal ze svého suterénního bytu, který tu ve vile má, deset kroků a byl na stanici. A najednou zastávku přesunuli o dvě stě metrů dál. Už protestoval všude, kde se jen protestovat dá. Všechno je úplně marné. "Řekněte mi," uhodil holí o zem, "proč právě dnes, když vila patří pracujícímu lidu, musí být zastávka tak daleko?"

Lidé z první řady namítali (částečně netrpělivě, částečně s jistou veselostí), že už mu přece stokrát vysvětlili, že autobus teď staví před fabrikou, kterou mezitím vystavěli.

Muž s dřevěnou nohou odpověděl, že je mu to známo, ale že navrhoval, aby autobus zastavoval na obou místech.

Lidé z jeho řady mu odpovíděli, že je nesmysl, aby autobus měl své zastávky ve vzdálenosti dvou set metrů.

Slovo nesmysl muže s dřevěnou nohou urazilo; prohlásil, že mu takové slovo nikdo nesmí říkat; uhodil berlí o zem a zbrunátněl. Ostatně není pravda, že by nebylo možno mít zastávky od sebe dvě stě metrů. V1, že na jiných tratích autobusy a tak krátkých zastávkách zastavují.

Jeden z pořadatelů povstal a zopakoval muži s dřevěnou nohou slovo od slova (zřejmě to už mnohokrát musil učinit) výnos československé autobusové dopravy,

podle něhož se výslovně zakazuje, aby zastávky byly v tak malých vzdálenostech.

Muž s dřevěnou nohou odpověděl, že navrhoval i kompromisní řešení; bylo by možno umístit zastávku přesně uprostřed mezi vilou policie a továrnou.

Pak by ovšem měli k autobusu daleko jak dělníci tak policisté, namítali mu.

Spor trval již dvacet minut a básníci se marně pokoušeli vmístit do debaty; besedníci byli zaujati tématem, v kterém se znamenitě vyznali a nepustili je ke slovu. Teprve ve chvíli, kdy muž s dřevěnou nohou byl odporem svých spoluzaměstnanců natolik znechucen, že si uražen sedl znovu na židli, vzniklo mlčení, do jehož prostoru se hlučně vtláčela dechová hudba z vedlejší místnosti.

Pak dlouho nikdo nic neříkal, až konečně jeden z pořadatelů vstal a poděkoval básníkům za návštěvu i zajímavou besedu. Za hosty vstal šedesátiletý básník a řekl, že beseda byla (jako ostatně vždy) mnohem podnětnější pro ně, pro básníky, a že jsou to oni, kteří děkují.

Z vedlejšího sálu se ozval hlas zpěvákův, besedníci se seskupili kolem muže s dřevěnou nohou, aby usmířili jeho hněv, a básníci osaměli. Teprve po chvíli k nim přistoupil školníkův syn s oběma pořadateli a dovedl je k autobusu.

rolníka rolníkem, protože rolník je ten, kdo obdělává pole, ale básníkem není ten, kdo píše verše, nýbrž ten, kdo je - vzpomeňme na to slovo! - *vyvolen* je psát a jen básník je s to na jiném básníku ten dotek milosti bezpečně poznat, neboť — vzpomeňme dopisu Rimbaudova: — *všichni básníci jsou bratři*, a jen bratr na bratru je s to poznat tajné znamení rodu.)

Filmařka, před kterou klečel šedesátník a jejíž ruce byly obětí jeho pilných doteků, dívala se nepřetržitě na Jaromila. Jaromil si to brzo uvědomil, byl tím na výsost

zužtkovala pro svá marná díla, jak by to bylo krásné zapomenout na Historii!

Ale její přízrak klepe na dveře a vchází do příběhu. Nepřichází ani v podobě tajné policie, ani v podobě náhlého převratu; historie nekřáčí jen po dramatických vrcholech života, ale prosakuje jako špinavá voda i všedním dnem; do našeho příběhu vchází v podobě spodků.

V době, o níž vyprávíme, byla v Jaromilově vlasti elegance politickým prohřeškem; šaty, které se nosily (ostatně bylo pár let po válce a byla dosud nouze), byly ohavné; a eleganci prádla považovala ta přísná doba za prostopášnost přímo trestuhodnou! Mužové, kterým přece jen vadila ohavnost spodků, které se tehdy prodávaly (spodků širokých, sahajících až ke kolenům a obdařeným komickým rozparkem na břichu), oblékali si místo nich krátké plátěné šortky nazývané *trenýrky* a určené (jak svědčí slovo) k sportovnímu tréninku, tedy na hřiště a do tělocvičny. Bylo to divné, když tehdy v Čechách vstupovali mužové do postelí milenek v oděni fotbalistů, chodili-li tedy za milenkami jako se chodí na hřiště, ale z hlediska elegance to nebylo nejhorší: trenýrky měly jakousi sportovní slušivost a byly ve veselých barvách, modré, zelené, červené, žluté.

Jaromil se o své ošacení nestaral, neboť byl v péči matky; ona mu vybírala šaty, ona mu vybírala prádlo, ona se starala o to, aby se nenachladil a měl spodky náležitě teplé. Věděla přesně o tom, kolik podvleček má být složeno v prádelníku a pouhým pohledem do skříně se mohla přesvědčit, které z nich má Jaromil na sobě. Když viděla, že žádné spodky v prádelníku nechybí, hned se zlobila; neměla ráda, když si Jaromil bral trenky, protože se domnívala, že trenky nejsou žádné spodky, nýbrž patří jen do tělocvičny. Když se Jaromil bránil, že spodky jsou škaredé, odpovídala mu s utajenou podrážděností, že se v nich snad nikomu neukazuje. A tak šel-li Jaromil za

zrzavou dívkou, vždycky jeden spodky vytáhl z prádelníku, schoval je do zásuvky psacího stolu a tajně si oblékl trenky.

Jenomže tentokrát nevěděl co ho večer potká a měl na sobě strašlivě ohavné podvlečky, tlusté, vytahané, špi-navě šedivé!

Řeknete, že je to nepatrná komplikace, že mohl přece zhasnout světlo, aby ho nebylo vidět. Jenomže v pokoji byla rozsvícena malá lampička s růžovým stínidlem, která už netrpělivě čekala na to, aby dvěma milencům svítila na jejich milování a Jaromil si neuměl představit, jakými slovy by dívku přiměl, aby lampičku zhasla.

Nebo namítnete, že si mohl škaredé spodky svléknout dohromady s kalhotami. Jenomže Jaromil si neuměl představit, jak se sebe svléká spodky i kalhoty zároveň, protože to tak nikdy nedělal; takový náhlý skok do nahoty ho lekal; svlékal se vždycky po částech a dlouho se mazlil se zrzkou v trenkách, které sundával teprve pod příkrovem vzrušení.

A tak stál podešen proti velikým černým očím a prohlásil, že musí již rovněž odejít.

Starý básník se téměř rozhněval; říkal mu, že nesmí urazit ženu a šeptem mu líčil slasti, které ho čekají; jeho slova jako by však Jaromilovi jen více a více poukazovala na mizernost spodků. Viděl nádherné černé oči a s rozpolceným srdcem couval ke dveřím.

Jen vyšel na ulici, přepadla ho plachtivá lítost; nemohl se zbavit obrazu nádherné ženy. A starý básník (rozloučili se s redaktorem na zastávce tramvaje a šli teď spolu sami nočními ulicemi) ho týral, když mu znovu a znovu vyčítal, že urazil dámu a jednal hloupě.

Jaromil básníkovi řekl, že dámu nechtěl urazit, že však je zamilován do své dívky, která ho k smrti miluje.

Jste bláhový, řekl mu starý básník. Jste přece básník, jste milenec života, tím neublížíte své dívce, když pomilujete jinou; život je krátký a příležitosti, jež minem, se nevracejí.

To bylo trýznivé slyšet. Jaromil odpověděl starému básníkovi, že podle jeho mínění jedna velká láska, do níž dáme vše, co je v nás, je více než tisíc krátkých lásek; že on má ve své jedné dívce všechny ostatní ženy; že jeho dívka je tak proměnlivá, tak nedomilovatelná, že je s to s ní prožít víc nečekaných dobrodružství než Don Juan s tisícem a jednou ženou.

Starý básník se zastavil; Jaromilova slova ho zřejmě zasáhla: "Snad máte pravdu" řekl: "jenomže já jsem starý člověk a patřím starému světu. Přiznám se vám, že ač ženat, strašně rád bych byl užstal u té ženy místo vás."

Když Jaromil pokračoval dál ve svých úvahách o velikosti monogamní lásky, starý básník zaklonil hlavu: "Ach, možná máte pravdu, příteli, ba jistě máte pravdu. Což i já jsem nesnil o velké lásce? O jedné jediné lásce? O lásce nekonečné jak vesmír? Jenomže já jsem ji zhudlařil, kamaráde, protože v tom starém světě, světě peněz a kurev se velké lásce nedařilo."

Oba byli opilí a starý básník chytil mladého básníka kolem ramen a zastavil se s ním uprostřed jízdní dráhy. Vzpažil do výše ruku a zvolal: "Ať zhyne starý svět, ať žije velká láska!"

To připadalo Jaromilovi velkolepé, bohémské a básnické a tak křičeli oba dva nadšeně a dlouho do temnot Prahy: "Ať zhyne starý svět! Ať žije velká láska!"

Pak si náhle starý básník klekl před Jaromilem na zem a líbal mu ruku: "Příteli, klaním se před tvým mládím! Mé stáří se klaní tvému mládí, protože jen mládí spasí svět!" A pak se na chvíli odmlčel a dotýká se holou hlavou jeho kolena, dodal hlasem velmi melancholickým: "A tvé velké lásce se klaním."

Konečně se rozešli a Jaromil se octl doma ve svém pokoji. A zase se mu před očima objevil obraz krásné a promarněné ženy. Hnán touhou po sebezotřetání, šel se na sebe podívat do zrcadla. Svlékl si kalhoty, aby se viděl ve svých ohavných, vytahanych spodkách; díval se dlouho a s nenávistí na svou komickou ošklivost.

A pak si uvědomil, že to není on, na koho myslí s nenávistí. Myslil na matku; na matku, která mu přiděluje prádlo, na matku, před kterou se musí tajně oblékat do trenýrek a spodky dávat do psacího stolu, myslil na matku, která ví o každé ponožce a košili. Myslil s nenávistí na matku, která ho drží na dlouhé neviditelné šňůře, zařezávající se mu do krku.

Jednou šli po ulici, zrzka měla paži vstrčenu pod jeho paži a právě zase zarputile mlčeli (neboť když si právě nevyčítali, tak mlčeli, a když nemlčeli, tak si vyčítali); tehdy Jaromil uviděl, že jdou proti nim dvě krásné ženy. Jedna byla mladší, druhá starší; ta mladší byla elegantnější a hezčí, ale (kupodivu) i ta starší byla docela elegantní a překvapivě hezká. Jaromil obě ty ženy znal: ta mladší byla filmačka a ta starší byla jeho maminka.

Zrudl a pozdravil. Obě ženy ho pozdravily též (maminka s okázalou veselostí) a Jaromilovi bylo v přítomnosti nehezké holčičky jako by ho krásná filmačka spatřila v hanbě ohavných spodků.

Doma se ptal maminky, odkud zná filmačku. A maminka mu odpověděla s koketním rozmarem, že ji zná již delší čas. Jaromil se vyptával dále, ale maminka mu stále uhýbala; bylo to, jako když se milenec ptá milenky na nějaký důvěrný detail a ona dráždivě otálí s odpovědí; nakonec mu to řekla: ta sympatická žena ji navštívila asi před čtrnácti dny. Velice se obdivuje Jaromilovi jako básníkovi a chce o něm natočit krátký film; byl by to sice amatérský snímek vyrobený pod záštitou závodního klubu Sboru národní bezpečnosti, ale měl by i tak zaručen značný okruh diváků.

“Proč šla za tebou? Proč se neobrátila přímo na mne?” divil se Jaromil.

Nechtěla ho prý obtěžovat a chtěla se co nejvíce dovědět od ní. Vždyť kdo ví víc o synovi než jeho matka? Ostatně ta mladá dáma byla tak milá, že maminku požádala o skutečnou spolupráci na scénáři; ano, vymyslely si společně (tajily to obě před Jaromilem) scénář o mladém básníku.

“Proč jste mi nic neřekly?” ptal se Jaromil, jemuž bylo spojení matky s filmačkou instinktivně nepřijemné.

“Byla to směla, že jsme tě potkaly; měly jsme to na tebe uchystáno jako překvapení. Jednoho dne bys přišel domů a tady by byli filmaři, kamera a jenom by si tě natočili.”

Byl od té doby na zrzavou holčičku ještě krutější; byla to ovšem krutost v slavnostním hávu lásky: Jak to, že nepochopila, na co teď právě myslíš? Jak to, že neví, v jaké je právě teď náladě? To je mu tedy tak cizí, že netuší, co se uvnitř něho děje? Kdyby ho opravdu milovala, tak jak on miluje ji, musila by to přece vycítit! Jak to, že je zaujata věcmi, které on nemá rád? Jak to, že pořád povídá o svém bratru a dalším bratru a sestře a další sestře? Copak necítí, že právě teď má Jaromil vážné starosti a potřebuje její účast, její porozumění a nikoli její věčné egocentrické povídání?

Holčička se ovšem bránila. Proč by například nemohla vyprávět o své rodině? Copak Jaromil nevypráví o své? A copak její matka je horší než Jaromilova? A připomněla mu (poprvé od té doby), jak maminka vtrhla za nimi do pokoje a dávala jí do úst cukr s kapkami.

Jaromil matku nenáviděl i miloval; před zrzkou ji začal okamžitě bránit: co na tom bylo zlého, že ji chtěla ošetřit? svěřit to jen o tom, že ji má ráda, že ji přijala za svou!

Zrzka se začala smát: maminka není přece tak hloupá, aby nerozoznala milostné úpění od vzdechů při žaludečních křečích! Jaromil se urazil, mlčel a holčička ho musila odprošovat.

jeho psacího stolu, na zahrádce (neboť Jaromil prý miluje zahrádku, miluje záhony, trávnik, květiny); bylo třeba ho ukázat s maminkou, která, jak jsme již řekli, sama před tím v dlouhém záběru o svém synu vyprávěla. Filmařka je posadila v zahradě na lavičku a nutila Jaromila, aby si s maminkou nenuceně povídali; nácvik nenucenosti trval hodinu a maminka ani na chvíli neztratila náladu; pořád cosi mluvila (ve filmu nemělo být slyšet, co si povídají, pod jejich němou zábavou měl stále znít maminčin komentář) a když zjišťovala, že Jaromilův výraz není dosti přívětivý, začala mu vyprávět o tom, že to není nic lehkého být matkou takového chlapce, jako je on, takového nesmělého, samotářského chlapce, který se pořád stydí.

Potom ho posadily do dodávkového vozu a jeli do oné romantické krajiny za Prahou, kde byl Jaromil podle matčina přesvědčení počat. Maminka byla příliš cudná, než aby byla kdykoli komukoli řekla, proč je tato krajina pro ni tak drahá; nechtěla to říci a chtělo se jí to říci a proto nyní s křečovitou dvojsmyslností mluvila přede všemi o tom, že právě tato krajina znamenala pro ni osobně vždycky krajinu lásky, krajinu milostnou: "Jen si všimněte, jak je tu země zvlněna, jak se podobá ženě, jejím zaoblinám, jejím mateřským tvarům! Všimněte si i těch balvanů, bludných balvanů, které tu o samotě ční! Nejsou ty balvany, ty trčící, stojící, strmicí balvany, nejsou čímsi mužským? Není to krajina muže a ženy? Není to erotická krajina?"

Jaromila napadaly myšlenky na vzpouru; chtěl jim říci, že jejich film je blbost; vzpírala se v něm pýcha někoho, kdo ví, co je to dobrý vkus; snad byl s to způsobit i malý nepodařený skandál anebo přinejmenším utéci, tak jako to udělal kdysi na vltavském koupališti, jenomže tentokrát nemohl; byly tu černé oči filmařky a on byl proti nim bezmocný; bál se je podruhé ztratit; ty oči mu zavíraly cestu k útěku.

Posléze byl přistrčen k jakémusi velikému balvanu, před nímž měl recitovat svou nejoblíbenější báseň. Maminka byla nanejvýš rozrušena. Jak dlouho už tu nebyla! Přesně na tomto místě, kde se milovala za dávného nedělního dopoledne s mladým inženýrem, přesně zde se nyní tyčil její syn; jako by tu vyrostl po letech jak hřib; (ach ano, jako by z místa, kde rodiče vytrousili sémě, rodily se děti jak hřiby!); matka byla unešena pohledem na tento podivný, krásný, nemožný hřib, který třesoucím se hlasem recitoval verše o tom, že by chtěl zemřít v plamenech.

Jaromil cítil, že recituje velice pitomě, ale nemohl si pomoci; připomínal si v duchu, že přece není trémista, že přece tehdy na onom večeru v policejní vile recitoval suverenně a skvěle; jenomže tentokrát nemohl; postaven před nesmyslný balvan v nesmyslné krajině, ve strachu, že kolem půjde nějaký pražan vyvenčit psa či provést dívku (hle, měl podobné starosti jako jeho matka před dvaceti lety!) nebyl s to se vůbec soustředit a slova, jež říkal, vyslovoval s obtížemi a nepřirozeně.

Donutily ho, aby znovu a znovu opakoval svou báseň a nakonec rezignovaly. "Můj věčný trémista," vzdychla maminka, "vždyť i na gymnasiu měl strach z každé zkoušky; kolikrát jsem ho musila do školy doslova vyhnat, protože se bál!"

Filmařka řekla, že by báseň mohl v postsynchronu narecitovat nějaký herec, takže snad postací, když bude Jaromil u balvanu jen němě otvíral ústa.

Učinil tak.

"Proboha," volala na něho filmařka už netrpělivě, "musíte je otvírat přesně na slova své básně, nejen tak, jak se vám zachce. Těm herec to přece musí namluvit na pohyby vašich úst!"

A tak stál Jaromil před balvanem, otvíral ústa (poslušně a přesně) a kamera se konečně rozezvučela.